

segment van de markt, wat de grote meerderheid van de lokale handel in schilderijen vertegenwoordigd, al wordt hier slechts in beperkte mate op ingegaan. Ten slotte, een sociale netwerkanalyse van alle actoren in Amsterdam met behulp van geavanceerde software zou meer helderheid kunnen scheppen en nieuwe vragen oproepen. Ondanks deze kanttekeningen is deze publicatie bijzonder lezenswaardig en aan te bevelen voor zowel experts als een breed publiek geïnteresseerd in de rijke geschiedenis van de kunstmarkt in de Republiek tijdens de achttiende eeuw.

Filip Vermeulen, Erasmus Universiteit Rotterdam

Joost Welten, *Dansen rond de troon van Willem I. De hoven in Den Haag en Brussel, 1813-1830* (Gorredijk: Sterck & Devreese, 2023). 480 pp. ISBN 9789464710540.

DOI: 10.52024/tseg.18843

Hoewel het Verenigd koninkrijk der Nederlanden (1815-1830) nu niet precies de meest bestudeerde periode in de historiografie is, kreeg zijn elite toch al heel wat aandacht. Zeker in het noordelijke deel, waar verschillende groepen en belangrijke figuren bestudeerd werden. In het zuiden is dat minder het geval maar daar is dan weer de adel een goed onderzocht terrein. Met een project over het hofleven onder koning Willem I hebben het NWO en het Huygens Instituut er nu een belangrijke stimulans aan gegeven. Joost Welten, kenner van de napoleontische periode en van vooral Limburgse eliteleden, werd voor de uitvoering van het project aangetrokken en dit boek is het resultaat van zijn uitvoerig onderzoek.

De opdracht was niet eenvoudig, want het hof is in deze restauratieperiode een belangrijk en omvangrijk instituut, heel complex qua samenstelling, maar ook qua activiteiten en maatschappelijke functies. Hoe benadert Welten het onderwerp? Hij vertrekt van de verschillende categorieën met wie de koning via zijn hof omgang heeft en richt zich zowel op het noorden als op het zuiden. Tijdens het VKN verhuist het hof immers om het jaar van Den Haag naar Brussel. Het onderwerp zet hem er ook toe aan om de politieke functies van deze elitegroepen breed op te vatten en in zijn analyses aan te sluiten bij de ondertussen goed ingeburgerde sociaalpolitieke en cultureel-politieke

benaderingen. Door de bestaande literatuur laat hij zich slechts schaars inspireren, maar het bronnenonderzoek en de zoektocht naar zoveel mogelijk biografische en genealogische gegevens staan wel centraal. Het Koninklijk Huis Archief en de privécorrespondentie van meerdere figuren zorgen voor essentiële gegevens met betrekking tot de rekrutering, de sociale posities, de familiebanden, de onderlinge relaties en de uitvoering van de functies. Dit is dan ook een goed gedocumenteerd boek geworden, dat de vergelijking met gelijkaardige werken uit de buurlanden zeker kan doorstaan.

Voor zover het om de groepen gaat die vrij beperkt in omvang zijn, gaat de auteur illustratief te werk. Hij selecteert een klein aantal figuren onder hen, die hij dan ook heel uitvoerig analyseert. Dat maakt de lectuur voor de lezer heel levendig en soms ook bijzonder diepgaand. Maar men kan zich wel vragen stellen bij de selectie zelf en bij de representativiteit ervan. Zo levert Weltens keuze voor de moeder en de zus van Willem I heel interessante bladzijden op die aantonen dat ook zij over veel netwerken beschikken en de politiek nooit ver weg is tijdens de ontvangsten die ze organiseren. Maar ze overlijden vrij vlug en maken de jaren 1820 niet meer mee. We missen dan ook een grondige analyse van de rol die de koningin speelt en, zeker voor wat het zuiden betreft, van de flair waarmee de Prins van Oranje en zijn echtgenote hun Brussels “nevenhof” veel leven inblazen. In de overigens helder en goed gedocumenteerde stukken over de kamerheren en de hofdames, komen we dan weer vooral de gekende figuren tegen die hun collega’s nog maar eens in de schaduw stellen. In de groep kamerleden schenkt de auteur vooral aandacht aan een paar onafhankelijke figuren. Zo illustreert enkel een revolutiegezinde, van wie veel correspondentie is bewaard en die ondertussen een vuistdikke biografie heeft gekregen, de zuidelijke volksvertegenwoordiging.

Kwantitatief onderzoek gaat Welten echter evenmin uit de weg. Dat gebeurt bij de omvangrijke groepen: de woensdagaudiënties van de koning en de uitnodigingen voor diners en bals. Die analyses van aantallen, herkomst en beroepsgroepen laten zien hoe breed de omgang van de koning via het hof is. In deze stukken zit overigens heel wat materiaal voor vervolgonderzoek. Dat geldt zeker voor de ministers en de hoge ambtenaren, onder wie zich inderdaad een aantal meegaande figuren bevinden, maar – zo blijkt uit onderzoek naar de besluitvorming – ook heel wat sterke figuren. De band van de koning met de ondernemers (industriëlen, groothandelaars en bankiers) blijkt numeriek ook imposant te zijn, evenals die met vrije beroepen

en wetenschappers. Meer onderzoek is echter nodig, temeer omdat uit zijn omgang met de leden uit de hogere burgerij 's konings vernieuwend en modern staatsmanschap goed naar voor komt. De groep militairen vormt dan weer een heel aparte categorie, die zeer nauw verbonden is met de dynastie en dus eveneens interessant voor verder onderzoek.

Maar dat Weltens werk nu al heel wat nieuwe historische fenomenen aan het licht brengt, staat zonder meer vast. Bij een drietal sta ik nog even stil. Het is al lang gekend dat in het bestuur van het VKN de koning een bijzonder centrale plaats inneemt en het gebaseerd is op de patronagenetwerken van aanzienlijke families waarbij hof en bestuur elkaar overlappen. Maar dank zij Welten vernemen we nu hoe centraal het hof wel is, hoe verknoopt die familiale en staatkundige lijnen zijn, hoe persoonlijk de banden en ook hoe belangrijk de koning de grote toegankelijkheid als een onderdeel van zijn politiek vindt. Een voorbeeld van een genderstudie is dit boek wel niet geworden, maar het ondertussen gekende fenomeen van negentiende-eeuwse elitevrouwen die in informele circuits aan politiek doen, zet hij goed in de verf. Maar misschien wel met wat al te veel aandacht voor hun zeer voorzichtig optreden. Zijn wat meer onafhankelijke of zelfs rebelse vrouwen dan helemaal afwezig? Tot slot is Welten één van de weinige historici die op een heel evenwichtige wijze noord en zuid benadert. Op die wijze draagt hij ook bij tot de studie van de wijze waarop de beide landsdelen zich tot elkaar verhouden. Hij gaat telkens comparatief te werk, laat zien dat de koning in de beginperiode elk hof zijn eigenheid laat bewaren en er daarna een zeker integratieproces plaats heeft. Om er de draagwijdte van te kennen is meer systematisch onderzoek nodig, maar dat families elkaar leerden kennen via het hof is duidelijk, evenals het (gekende) fenomeen dat de koning erin geslaagd is om aan de zuidelijke adel een belangrijke plaats toe te kennen. Het is zeker een factor die mee helpt verklaren waarom na de scheuring van 1830 de Belgische adel vrij lang sterk legitimistisch en orangistisch is gebleven.

Els Witte, Vrije Universiteit Brussel